

POZDRAVNI GOVOR POMOĆNIKA MINISTRA MZOŠ-a

(Red. prof. dr. sc. Srećko Tomas na Okruglom stolu posvećenom red. prof. dr. sc. Vladi Pandžiću, 3. lipnja 2016. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu)¹

Poštovani predsjedavajući, visoki uzvanici, drage kolegice i dragi kolege, osobito **poštovani red. prof. dr. sc. Vlado Pandžiću!**

Ponajprije želim sve vas srdačno pozdraviti kao pomoćnik ministra znanosti, obrazovanja i športa te izraziti veliko zadovoljstvo što sam danas nazočan na ovome Okruglom stolu, posvećenom red. prof. dr. sc. Vladi Pandžiću. Dodatno mi je zadovoljstvo što se Okrugli stol održava ovdje na Filozofskom fakultetu u Zagrebu koji je jedan od najznačajnijih fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a time i u cijeloj Hrvatskoj, jer dao je velik, dragocjen, izniman doprinos – s pomoću svojih diplomiranih studenata i brojnih istaknutih profesora – hrvatskoj i svjetskoj kulturi, uljudbi i cjelokupnom društvu.

Danas, kada u prigodi završetka profesorske karijere red. prof. dr. sc. Vlade Pandžića, ovim Okruglim stolom upućujete na njegovu veliku važnost i njegov znanstveni i stručni doprinos tijekom cjelokupne profesionalne karijere, potrebno je ukratko istaknuti da je u profesionalnu karijeru krenuo prije pedeset godina. Radio je ponajprije u višim razredima osnovne škole u svojim (našim) rodnim Drinovcima, zatim u zagrebačkim osnovnim te povremeno srednjim školama (uglavnom za odrasle), a od 1977. do danas punih trideset i devet godina ovdje na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Biran je od početnog zvanja asistenta, 1977., do najvišeg zvanja na sveučilištu, a to je zvanje redovitog profesora u trajnom zvanju, 2008. Bio je predstojnik Katedre za metodiku nastave hr-

¹ Napomena: Iako glavni urednik nije bio suglasan s objavljivanjem ovoga pozdravnoga govora (koji će biti otisnut u zborniku: Ana Čavar – Jadranka Nemeth-Jajić /ur./, *U riječi hrvatskoj*, Hrvatsko filološko društvo i Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2018.), Uredništvo časopisa „Hrvatski” smatralo je to potrebnim, prikladnim i dužnim učiniti, osobito stoga što je najavio odlazak s dužnosti „zbog poodmaklih godina”. Naš časopis tradicionalno objavljuje prigodne govore.

vatskoga jezika i književnosti (2000. – 2015.) te pročelnik Odsjeka za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu (2000. – 2002.).

Znam da neću moći navesti sva dostignuća i sve doprinose profesora Pandžića, ali pokušat ću iznijeti ono što je najvažnije. U svome radnom vijeku sudjelovao je na nekoliko stotina različitih stručnih i stotinjak znanstvenih skupova.

Stekao je izniman ugled kao izvrstan govornik i predavač na hrvatskome, ali i na nekoliko stranih jezika. Održao je nekoliko tisuća stručnih predavanja i raznovrsnih govora u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini te diljem Europe.

Recenzirao je stotinjak znanstvenih radova u časopisima i zbornicima te dvadesetak znanstvenih projekata, odnosno programa. Bio je glavni urednik i član uredništva velikog broja stručnih i znanstvenih časopisa, zbornika i listova. Objavio je kao autor ili sa suautorima devetnaest znanstvenih i stručnih knjiga, osamdeset dva udžbenika i priručnika za učenike i studente te stotinjak znanstvenih i više od tristo stručnih radova.

Suradivao je profesor Pandžić, stalno ili povremeno, sa znanstvenim i prosvjetnim ustanovama u Hrvatskoj i drugim državama: Ministarstvom prosvjete i športa Republike Hrvatske, Maticom hrvatskom, Zavodom za unapređivanje školstva, Hrvatskim leksikografskim zavodom, Višom pedagoškom školom u Mostaru, Pedagoškom akademijom u Splitu, Pedagoškom akademijom u Mariboru, Pravnim fakultetom u Zagrebu, Pedagoškom akademijom u Pečuhu, Filozofskim fakultetom u Mariboru, Jezikoslovnim fakultetom u Bordeauxu, Filozofskim fakultetom u Osijeku, Filozofskim fakultetom u Zadru, Ekonomskim fakultetom u Splitu, Ekonomskim fakultetom u Zagrebu, Filozofskim fakultetom u Splitu, Učiteljskim fakultetom u Čakovcu, Pedagoškim fakultetom u Sarajevu, Katoličkim bogoslovnim fakultetom u Zagrebu, Katoličkim bogoslovnim fakultetom u Splitu, Filozofskim fakultetom u Mostaru, Akademijom za kazalište, film i televiziju u Zagrebu, Maticom hrvatskih iseljenika, Agencijom za odgoj i obrazovanje, Hrvatskim leksikografskim institutom iz Mostara itd. Deset je godina kao vanjski suradnik predavao na Filozofskom fakultetu (sada Odjelu za kroatistiku i slavistiku) Sveučilišta u Zadru. Pet je godina kao vanjski suradnik izvodio nastavu na Filozofskom fakultetu u Splitu.

Četrdesetak godina držao je predavanja i vodio seminare iz nastavnog predmeta Teorija nastave književnosti (Metodika nastave književ-

nosti, Književnost u nastavi); tridesetak godina iz nastavnih predmeta: Metodika nastave hrvatskog jezika (Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika) i Teorija i praksa nastave govornoga i pismenoga izražavanja (Usmeno i pismeno izražavanje); petnaestak godina iz nastavnih predmeta: Osnove govorništva, Govorništvo, Svjetska književnost u nastavi, Dramski tekst u nastavi, Teorija nastave hrvatskoga jezika i književnosti i dr.

Predavao je na poslijediplomskim studijima: Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Jezikoslovnog fakulteta u Bordeauxu (Francuska), Pedagoškog fakulteta u Mariboru, Filozofskog fakulteta u Mariboru, Ekonomskog fakulteta u Splitu i Pedagoškog fakulteta u Sarajevu, a surađivao je i s doktorskim studijem Sveučilišta u Zadru, Filozofskog fakulteta u Mostaru i dr. Član je povjerenstva za organizaciju poslijediplomskog studija kroatistike na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Vodio je predavačku (govorničku) izobrazbu asistenata Ekonomskoga fakulteta u Splitu. Iznimnom čašću smatra svoja predavanja, vježbe i seminare iz propovjedništva za hercegovačke te zadarske i zagrebačke franjevačke bogoslove. Bio je (ili još jest!) mentor u izradi dvadesetak magistarskih i doktorskih radova na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, Sveučilištu u Zadru, Filozofskom fakultetu u Mariboru i Pedagoškom fakultetu u Sarajevu. Bio je predsjednik ili član stotinjak povjerenstava za ocjenu i obranu diplomskih, magistarskih i doktorskih radova.

Bio je pročelnik Sekcije za metodiku nastave hrvatskoga jezika i književnosti Hrvatskoga filološkog društva (1982. – 1984.). Dvije godine bio je predsjedatelj Stručnog vijeća Zagrebačke slavističke škole – Hrvatskoga seminara za strane slaviste (2000. – 2002.). Predsjednik je Odjela za metodiku nastave hrvatskoga jezika i književnosti Hrvatskoga filološkog društva (2003. – 2016.). Član je Predsjedništva Hrvatskoga filološkog društva ((2003. – 2016.).

Dvanaest je godina bio predavač i voditelj jezičnih vježba na seminarima za nastavnike, učitelje i profesore hrvatske narodnosti iz Mađarske, Italije, Rumunjske, Austrije i Švedske te na kroatističkim seminarima za strane studente. Gostovao je kao predavač u Mađarskoj, Njemačkoj, Bosni i Hercegovini, Austriji, Sloveniji, Poljskoj, Francuskoj i dr.

Posvećivao je i nakon predavačke i govorničke afirmacije veliku pozornost učenju pa je studirao govorništvo u Bordeauxu (Francuska) i usavršavao se u Grazu (Austrija). Tri akademske godine (1984. – 1987.)

radio je kao predavač (gost profesor) i lektor na Sveučilištu u Bordeauxu (Francuska).

Sve je to impozantan doprinos jednog edukatora, znanstvenika i stručnjaka, stoga red. prof. dr. sc. Vladi Pandžiću želim uime MZOŠ-a odati veliko priznanje i zahvalnost za sve što je ostvario u svom životu i za sve ono čime je obogatio našu hrvatsku kulturu, uljudbu i cijelu zajednicu.

A sada mi dopustite malo osobniji izričaj.

Dragi Vlado, učitelju, moj dragi nastavnice hrvatskog jezika i vrli razrednice!

Bilo je to prije pedeset godina, dakle 1966., u ljeto, u Tvojem i mojem rodnom mjestu Drinovcima, smještenom u zapadnoj Hercegovini, tik uz granicu s Hrvatskom. Bila je vruća kolovoška nedjelja i moja majka, kao i svake nedjelje, povelala je na pučku misu nas sedmero svoje djece; kao dvanaestogodišnjak bio sam najstariji, a najmlađi brat je imao tek dvije godine.

Možda vama, drage kolegice i dragi kolege, u mislima prolazi pitanje: „Gdje je otac?” Ne, na svu sreću, nije bio umro, a nisu ni roditelji bili rastavljeni jer u to vrijeme, barem u Hercegovini, gotovo da nije bilo rastave braka. Bilo je po onoj: „Dok nas smrt ne rastavi...” Otac je godinu dana prije toga otišao, kao i brojni drugi, uglavnom polupismeni seljani, na rad u Njemačku jer u „socijalističkom raju” nisu mogli ni prehranjivati ni školovati svoju djecu. Na misu se išlo pješice i do crkve je bilo oko tri kilometra. Mi starija djeca pazili smo na mlađu, a najmlađe je trebalo katkada i nositi, što sam ja kao najstariji činio prije ostalih.

Nakon mise spustili smo se ispod crkve i majka je s nama sjela na kameni zid iznad makadamske ceste koja je prolazila kroz središte Drinovaca. Tako su činile i druge majke i bake sa svojom djecom i unučadi. Običaj je bio da momci i djevojke šeću po toj cesti, zagledaju jedni druge i međusobno se „zamiraju”, kako se govorilo u Drinovcima, a „publika”, koja je sjedila na zidu, sve je komentirala. Oženjeni muškarci uglavnom su bili u gostionicama: „na piću”. Nerijetko se od mladića i djevojaka, ali i starijih, začula ganga. Dok sam gledao djevojke i mladiće kako šeću, uočio sam jednog mladića kojeg nisam poznao. Pitao sam majku tko je on i ona mi je rekla: „To ti je Vlado Lukačević (Pandžić). Njegova tetka je Pandžuša, žena našega susjeda Ante Kurtušića (Tomas). On ti je otišao na visoke škole u Zagreb.” Njegovu ocu je ime

Luka, a zovu ga Lukać, pa su onda sva njegova djeca Lukaćevići. Netko je dobacio da će on od jeseni početi predavati u našoj osnovnoj školi. „Kako to da je onda bio s nama na misi, jer nitko od naših učitelja i nastavnika ne ide na misu?” upitao sam. Dobio sam odgovor da vjerojatno ni on, kada počne predavati u školi, neće smjeti ići u crkvu jer će ga natjerati da se učlani u Partiju. Međutim, potrebno je odmah istaknuti, nikada se to nije dogodilo. Nisu njega (!) mogli natjerati u Partiju, a navodno ga nisu nikada ni pokušali zvati jer se još u gimnaziji i na studiju javno i hrabro s velikim intelektualnim samopouzdanjem očitovao kao njihov protivnik, kritizirao je komunističku (marksističku) ideologiju i najavljivao njezinu skorašnju propast.

U rujnu sam krenuo u sedmi razred u drinovačkoj osnovnoj školi i kada nam je po rasporedu bio sat „srpskohrvatskog” jezika, zaista je u učionicu ušao Vlado Pandžić koji je mnogim učenicima bio već poznat kao športaš: vrlo dobar nogometaš te izvrstan plivač, vrlo uspješan natjecatelj i pobjednik na mnogim plivačkim natjecanjima u Bosni i Hercegovini te Hrvatskoj, redoviti prvak na jezeru Krenica koja se nalazi u blizini njegove rodne kuće, stoga je u našem kraju tijekom 1960-ih i početkom 1970-ih (pa još i danas!) bio popularan pod nadimkom Plivač. Nakon kratkog predstavljanja rekao je da će nam predavati hrvatski jezik. Bili smo vrlo iznenađeni jer do tada nitko od nastavnog osoblja nije govorio o hrvatskome, tek od ponekoga se moglo čuti „hrvatskosrpski”, ali službeno je uvijek bio „srpskohrvatski” jezik, premda smo mi, svi đaci i svi Drinovčani, bili Hrvati. Naši roditelji su govorili o hrvatskom jeziku i mi smo bili sretni da nam je došao nastavnik koji će nam i predavati naš narodni, dakle hrvatski jezik.

Dragi Vlado, bio si nam vjesnik *Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika*, koja je nadošla 1967., ali i rani vjesnik Hrvatskoga proljeća.

Dragi učitelju, nastavnice i razrednice, Tebi je dobro poznato da su protuhrvatskim odgojem i obrazovanjem, osobito u jezičnim i povijesnim nastavnim predmetima, još od davnih dana pokušavali odnarođivati Hrvate u Bosni i Hercegovini. Također Ti je dobro poznato da je zapadna Hercegovina, kojoj pripadaju i Drinovci, područje s najvećim udjelom Hrvata u stanovništvu, u nekim općinama gotovo u stopostotnom udjelu. No, unatoč tomu pokušavalo se tom narodu nametnuti neki strani jezik, stranu povijest i kulturu. Navest ću samo nekoliko primjera koji su karakteristični za te pokušaje.

U vrijeme prve Jugoslavije u osnovnoj školi u Drinovcima radio je kao učitelj izvjesni Srbin Danilo M. Kuljić, doveden tko zna otkuda, koji je samo nakon godine dana rada zamijenio Andriju Smoljana na mjestu upravitelja škole i potpisivao se ćirilicom, kao „starešina” škole. Također je sve što je želio ili morao zabilježiti u Razrednicu, pa i imena te prezimena učenika s njihovim podacima i podacima o nastavi, napisao ćirilicom i na srpskom jeziku, premda su se, prema podacima na naslovnoj stranici Razrednice, svih 107 učenika u ta dva razreda 1929./1930. izjasnili rimokatolicima i Hrvatima. Čak štoviše, novi je „starešina” dao izraditi **novi pečat škole s natpisom**, kao i na prijašnjem, ali **samo na ćirilici**. Međutim, poseban „biser” zatiranja hrvatskog identiteta bio je u tome što je u osobnim podacima za svakoga pojedinog učenika, koji su u školskoj godini 1930./1931. bili upisani u I. i II. razred, **preko noći potezom pera upisano „Jugoslov.”**, a „podanstvo”: „K. Jugoslov.” Očito je to učinio „veleučeni starešina” Danilo M. Kuljić. Nasuprot tome, kod svih učenika III. i IV. razreda u toj istoj školskoj godini bilo je upisano da su po narodnosti Hrvati, a „S.H.S.” po „podanstvu”. Očito je da te obrasce nije popunjavao „stvaratelj nove jugoslovenske nacije” Danilo M. Kuljić. Po vjeroispovijesti kod svih učenika I., II., III. i IV. razreda u toj školskoj godini bilo je upisano da su bili rimokatolici. Očito je taj „svemoćni starešina” slijedio poznate upute V. S. Karadžića: „... neka veruju što im drago.”

Drugi primjer je likvidacija pjesnikinje i učiteljice u Donjim Sovićima: Anđe (Anđele) Šimić, sestre Antuna Branka Šimića i Tvoje tetke, na samom kraju 1944., kao i njezinih kolegica i kolega. Partizani su po tzv. „oslobođenju” tadašnje Općine Drinovci (danas Općina Grude) i Sovića inscenirali prometnu nesreću u blizini Dubrovnika s namjerom ubijanja petnaestak zapadnohercegovačkih učiteljica, učitelja i časnih sestara jer su navodno „surađivali s ustašama”, a zapravo su radili samo svoj posao u vrijeme NDH-a. Naime, odveli su ih na otvorenom kamionu, 28. ili 29. prosinca 1944. (prema različitim svjedočenjima), tobože na „kurs” u Trebinje, a nakon neprekidnih ispitivanja i maltretiranja „Ozninih oficira”, preusmjerili su kamion prema Dubrovniku i na nekoj strmini inscenirali kvar na kamionu. Pustili su zatim „kao slučajno” nekakvu staru kamionsku prikolicu – na koju su ih prethodno prebacili sa zlom namjerom – neka se strmoglavu u provaliju. Svi su poispadali, većina odmah mrtva ili teško nagnječena. Anđa je bila teško nagnječena, ali živa te je partizanski zapovjednik (bivši učitelj, Srbin iz istočne Herce-

govine) nakon vapijućih molbi njezina zaručnika učitelja Viktora Rogulje dopustio da je odvezu u bolnicu u Dubrovnik, gdje je navodno stigla 31. prosinca 1944. U smrtovnici pronađenoj u Arhivu župe Drinovci stoji da je umrla 30. prosinca 1944., „oko 3 sata kod Slanog”. Čitao sam, dragi Vlado, da sa svojim dvjema kćerima Milom i Zrinkom pripremaš knjigu *Anda Anđela Šimić, ubijena pjesnikinja i učiteljica* te čuo da ćete konačno dobiti „službenu smrtovnicu” (krivotvorenu već početkom 1945.) iz dubrovačke bolnice u kojoj se navode neki drugi nadnevc i podatci koji nisu sukladni podacima do kojih ste došli u svojim istraživanjima. Očito su ubojice (OZNA) zahtijevale i od bolničkih liječnika zabilježbu netočnih podataka, što je vrlo znakovito, ali i dostatno za zaključak o njihovu prikrivanju svojih zločina.

Tako su partizani (bivši četnici) otpočeli svoj krvavi pir po Općini Drinovci i drugim općinama gdje su živjeli Hrvati, likvidirajući sve učenije i uglednije ljude, nastojeći ukloniti što više čuvara hrvatskoga nacionalnog identiteta i eventualne kasnije političke protivnike. Masovno su to partizani činili i u narednom razdoblju dok su „oslobađali” pojedina mjesta u kojima su živjeli Hrvati, pa sve do Križnih putova nakon završetka Drugoga svjetskog rata. S područja tadašnje Općine Drinovci, danas Općine Grude, bila je 1301 žrtva toga rata i poraća, što je gotovo 10 % od ukupnog stanovništva, a prosječna starost im je bila dvadeset sedam godina. Od toga je samo njih 199 poginulo u izravnim ratnim sukobima, a sve ostale su jugokomunističke (srbokomunističke) vlasti likvidirale ili su umrli i nestali u ratu i poraću. Među njima je bilo dvadeset svećenika i jedna časna sestra, a samo iz sela Drinovaca jedanaest svećenika među kojima su bila tri doktora znanosti. Unutar je broja svih žrtava u Općini Drinovci bilo: 127 srednjoškolski naobraženih, 43 fakultetski naobraženih, 35 časnika i 4 doktora znanosti, i to svi iz Drinovaca (dr. sc. Andrija fra Radoslav Glavaš, mlađi; dr. sc. Nikola fra Arkanđeo Nuić; dr. Petar Periša Nuić i dr. sc. Stjepan fra Krešimir Pandžić). Komunistički zločinci tako su drastično osiromašili hrvatski narod u kulturnome, znanstvenom, stručnom i svakome drugom, a osobito demografskom pogledu.

Ukratko ću ovdje predočiti velikosrpsko pokušavanje odnarođivanja ili uništenja Hrvata u Bosni i Hercegovini protuhrvatskim obrazovanjem i odgojem (po njihovu: „vaspitanjem”) u komunističkoj Jugoslaviji, što si i Ti, dragi Vlado, iskusio kao polaznik četiriju razreda osnovne škole u Drinovcima te V., VI., VII. i VIII. razreda u susjednom selu Sovi-

ćima. Naime, neposredno nakon rata, do školske godine 1950./1951., nazivao se prvi (matični, glavni) nastavni predmet „srpski ili hrvatski”, ali u 1951./1952. naziva se samo „srpski” i svi formulari su na ćirilici, a nediplomirani učitelji pretežito neautohtoni, dovedeni odnekud iz Crne Gore i Srbije, kao Velizar Jovanović, Drago Radojčić, Mihailo Đukanović, Danica Sekulović, prosvjetni inspektor Miša Todorović i drugi. Vjerojatno je to uvođenje čisto srpskoga jezika izazvalo protivljenja i veliku pobunu u narodu, pa je od 1952./1953. ponovno uveden naziv „srpski ili hrvatski”, da bi od školske godine 1959./1960., kada si Ti završavao VIII. razred osnovne škole, bio uveden „srpskohrvatski jezik” te se tako službeno nazivao u 1960-im godinama.

Upravo zbog toga – Tvoj dolazak i Tvoja jasna najava da ćeš nam predavati hrvatski jezik bio je za nas veliki poticaj, radost, sreća, a dodatno smo bili sretni kada si nam priopćio da ćeš nam biti i razrednik. Sve smo to oduševljeno komentirali za vrijeme odmora te s veseljem priopćili svojim obiteljima nakon čega smo vidjeli i čuli izraze njihova velikoga zadovoljstva. Kad smo vidjeli da naš nastavnik i razrednik Vlado Pandžić ide nedjeljom s nama redovito na mise, naše je zadovoljstvo postalo još veće. Naime, prije toga, osobito dok smo išli u prva četiri razreda, ali i poslije, doživljavali smo od učitelja i nastavnika verbalno, ali i fizičko maltretiranje zbog toga što smo išli na mise i na katolički vjeronauk. Sjećam se da su nas pitali tko je od nas išao na vjeronauk i kada smo svi podigli ruke, slijedila je kazna od deset udaraca šipkom po našim malim dječjim dlanovima, uz prijetnju da će tako biti sve dok ne prestanemo ići na vjeronauk. Ponavljalo se to u više navrata, a imalo je i druge oblike kao što je bilo kidanje zlatnih lančića s vratova curica jer su nosile križiće, ali nisu nas uspjeli odvratiti od naše vjere i vjeronauka. Sve smo stoički podnosili, pa smo dogovorno na Božić izostajali s nastave, uz podršku naših roditelja. Tek smo kasnije shvatili da je to bio naš pasivni otpor jugokomunističkom sustavu, što su i naši roditelji podržavali, mada nam tada „nisu smjeli” govoriti o svim zločinima koje su komunističke vlasti počinile, uglavnom po završetku ratnih operacija. Možete zamisliti što je za nas mogla značiti činjenica da naš dragi nastavnik i razrednik Vlado Pandžić ide s nama zajedno na mise, za razliku od svih drugih koji su nas odvrćali od naše vjere i vjere naših otaca, i to ne samo verbalno, već i fizičkim kažnjavanjem.

Dragi naš Vlado, Ti si pokrenuo i rad literarne družine u školi, koja se tada nazivala po Antunu Branku i Stanislavu Šimiću, Tvojim ujacima,

nastojeći potaknuti i animirati sve zainteresirane za pisanje pjesama, priča, recitiranje i čitanje hrvatskih pisaca, upoznavanje hrvatske povijesti i kulture. Uvijek se sjetimo Tvoje organizacije natjecanja u znanju iz hrvatskog jezika i književnosti, kao i organizacije jednodnevnog izleta u Split, u sedmom razredu, kad si nam poticajno pokazivao i objašnjavao važnost svih povijesnih znamenitosti grada Splita. Bio je to za većinu Tvojih učenika prvi susret s velikim gradom i prve spoznaje o neprocjenjivoj važnosti hrvatske povijesne baštine. U osmom razredu organizirao si nam i nezaboravni dvodnevni izlet u Dubrovnik, nadahnjujući nas podacima o kulturnome, povijesnom i političkom značenju toga hrvatskoga grada ljepotana i središta nekadašnje Dubrovačke Republike, sustavno nas odgajajući za nepokolebljive i nepokorne hrvatske domoljube.

Vidio si da je Tvoj rad s literarnom družinom u Drinovcima urodio plodom, pa si nakon nekoliko godina nastavničkog rada, 1970., pokrenuo đачki list Literarne družine Antuna Branka i Stanislava Šimića, *Naši pokušaji*, kojem si bio glavni urednik. Fra Žarko Ilić, koji je bio drinovački župnik od 1967. do 1972., svjedoči da ste Ti, on (fra Žarko, nap. a.) i njegov župni vikar (kapelan) fra Vitomir Musa bili utemeljitelji i zajednički izabrali naziv budućem Hercegovačkomu informativnom zborniku (glasilu) *Kršni zavičaj*. „Prvi broj se tog glasila”, kako ističe fra Žarko, „pojavo pred crkvom u Drinovcima na Stipanjan 26. prosinca 1970. poslije pučke mise i bio je to radosni događaj u cijeloj župi”. Nadalje, svjedoči fra Žarko, da se na „Šimićevim susretima” u Drinovcima 30. svibnja 1971. pojavio pod Tvojim uredništvom drugi broj *Naših pokušaja*, glasila Literarne družine Antuna Branka i Stanislava Šimića. Za razliku od prvoga taj je broj objavljen u tiskanom obliku što je za školu i cijele Drinovce bio poseban događaj, a donekle i za cijelu zapadnu Hercegovinu.

Istodobno si, naš vrlo vrijedni Vlado, suuredivao i drugi broj *Kršnog zavičaja* koji je izašao iz tiska 17. lipnja 1971., što je također bio iznimno „značajan događaj za župu jer se time počela obilježavati stogodišnjica utemeljenja župe Drinovci” u današnjemu prostornom opsegu (fra Žarko Ilić, nap. a.). Koliko je bila dobra ideja o pokretanju toga zbornika, svjedoči činjenica da izlazi i na kraju ove godine, a glavni urednik mu je i danas fra Žarko Ilić (na Humcu kod Ljubuškog).

Eto, naš vrli učitelju, nastavnice i profesore Vlado, bio je ovo kratak osvrt na početak Tvoga dragocjenog poučavanja iz hrvatskoga jezika – od nas koji smo prvi tu izvrsnu, uzornu pouku oduševljeno i ambiciozno primali. Dobro nam je poznato da su zbog Tvojih dosljednih hrvatskih

domoljubnih stajališta i iznimno hrabre, usustavljene domoljubne i bogoljubne provedbe nastave hrvatskoga jezika i povijesti u Osnovnoj školi Antuna Branka i Stanislava Šimića u Drinovcima, pa onda i šire u našoj drinovačkoj župi, Općini Grude i zapadnoj Hercegovini – pokrenute protiv Tebe vrlo opasne komunističke, „milicijske” i Udbine teške optužbe te prijetnje dugogodišnjim zatvorom nakon čega su otpočele Tvoje muke. Komunistički vlastodršci u Bosni i Hercegovini krajem kolovoza 1971. proglasili su Te nepoželjnim nastavnikom i stanovnikom, silom priveli u „miliciju” i „SUP”, pod prijetnjom Ti uručili odjavnicu boravka, a zatim nemilosrdno prognali Tebe, Tvoju suprugu i sedmomjesečno dijete, pa si tri-četiri mjeseca prije ugušenja Hrvatskoga proljeća morao (kao tužni, ali i ponosni prognanik!) napustiti svoje drage, rodne Drinovce i otići u Zagreb.

Međutim, unatoč nemilosrdnom progonstvu nisi nikada zaboravljao svoj rodni kraj. Kada su nadošle demokratske promjene u bivšoj Jugoslaviji, odlučio si se politički angažirati, dijelom u Hrvatskoj, ali dijelom i u Bosni i Hercegovini. Na parlamentarnim izborima održanim 18. studenoga 1990. izabran si za zastupnika u Skupštini BiH, gdje si bio predsjednik Kluba zastupnika HDZ-a (1990. – 1995.) i predsjedavajući Hrvatskoga izaslanstva u Ustavotvornoj skupštini Federacije BiH (1994. – 1995.).

Od početka demokratskih promjena u Drinovcima je počeo izlaziti i župni list *Drinovački zov*, u kojem si bio član Uredništva. Također si bio voditelj *Međunarodnoga znanstvenog skupa o hrvatskom književniku Antunu Branku Šimiću*, održanog 2008. u Drinovcima, te urednik *Zbornika radova* s toga skupa. Član si Uredništva *Hrvatske enciklopedije Bosne i Hercegovine* (2004. – 2010.) u Hrvatskome leksikografskom institutu u Mostaru.

Dakle, u tim ključnim vremenima za sudbinu Hrvata u BiH, dao si svoj veliki, uzorni doprinos, stoga u ime generacije koja je 1968. završila Osnovnu školu Antuna Branka i Stanislava Šimića u Drinovcima, a kojoj si Ti bio razrednik u VII. i VIII. razredu, uručujem Ti dva znaka pažnje i velike, najljepše zahvalnosti: za sve što si pridonio odgoju i obrazovanju te domoljubnom i bogoljubnom razvoju naše, ali i drugih generacija učenika drinovačke osnovne škole.

Prvi znak pažnje je slika drinovačkog umjetnika Mate Majića koji je naslikao našu velebnu drinovačku crkvu i spomenički kompleks ispred nje. Crkvu je sagradio vjerni drinovački puk, 1895., uz svesrdnu pomoć

tadašnjeg biskupa fra Paškala Buconjića (1834. – 1910.), inače jednog od najznamenitijih Drinovčana. Naime, bio je biskup trideset i jednu godinu: naslovni je magedski biskup i apostolski namjesnik za Hercegovinu (1880. – 1881.); od 1881. mostarsko-duvanjski biskup, a od 1890. trebinjsko-mrkanski apostolski administrator. Jedan je od najzaslužnijih što je tzv. Hercegovački ustanak 1875. prerastao u međunarodni diplomatski problem, pa je Berlinski kongres 1878. omogućio Austro-Ugarskoj da zaposjedne Bosnu i Hercegovinu i tako je izbavi iz četverostoljetnoga osmanskog ropstva. Biskup Buconjić se i u godinama svoga biskupovanja zauzima za prava Hrvata u Mostarsko-duvanjskoj biskupiji, ali i u cijeloj BiH. Osnivao je nove župe u Hercegovini, gradio crkve i samostane; doveo časne sestre u Hercegovinu; gradio škole; podupirao osnivanje hrvatskih kulturnih društava, izgradnju muzeja i rad tiskara; pokretao izlazak novina; utemeljio visoko školstvo u Hercegovini; inicirao hrvatsko nacionalno buđenje i povezivanje, poboljšanje uvjeta života i svekoliki kulturni procvat te je nazvan Hrvatskim Leonidom. Vjernički hrvatski puk u Hercegovini – nakon barem maloga popuštanja karađorđevićevske diktature i uspostave Banovine Hrvatske – pokrenuo je 1939. akciju prikupljanja sredstava za podizanje spomenika njemu u čast, a izgradnja je započela 1940., a potpuno završena 1967.

Pogledajmo na ovoj slici: to je ovaj bijeli kameni spomenik u središtu. S lijeve strane spomenika nalazi se bijeli kameni križ kao spomen na 1300. obljetnicu pokrštenja Hrvata, a s desne strane je kameni hrvatski grb kao spomen na tisućitu obljetnicu hrvatskoga kraljevstva koja je svečano proslavljena i u Drinovcima (1925.). Uz ove stubove, pored ovoga spomeničkog kompleksa – i Ti, dragi Vlado, a i ja, uspinjali smo se i silazili „bezbroj puta” s ponosom i divljenjem djelu biskupa fra Paškala Buconjića, ali i svih generacija Drinovčana koji su dali svoj doprinos izgradnji i očuvanju ovog spomenika i crkve te svih dobara materijalne i nematerijalne baštine drinovačke.

Kao drugi znak pažnje, donio sam Ti jednu malu knjižicu, pod naslovom *Pjesma gladi – život i djelo Ilije Glavote (1891. – 1916.)*, koju su napisali Domagoj Tomas, također drinovačkih korijena, i Kristina Malbašić, rodom iz jedne ponosne i značajne hrvatske enklave u Bosni, iz Žepča. Knjižica je dobila ime po iznimno dojmljivome, emotivnom tekstu *Pjesma gladi* koji je napisao Tvoj ujak Antun Branko Šimić prije sto godina u Zagrebu, kada je imao tek sedamnaest godina i nekoliko mjeseci, a objavio ga je u zagrebačkom listu *Novine* (21. travnja 1916.). Bio je to

zapravo nekrolog koji je posvetio svome pokojnom prijatelju Iliji Glavoti. Ti, poštovani prijatelju Vlado, dobro znaš tko je bio Ilija Glavota, ali vama ostalima, poštovane gospođe i poštovana gospodo, ukratko ću pojasniti. Sedam je godina stariji od A. B. Šimića, ali po školskim godinama razlika je bila samo pet godina jer u Drinovcima je pučka (osnovna) škola započela rad tek početkom školske godine 1900./1901., stoga je Ilija krenuo u prvi razred s navršenih devet godina. Njih dvojica su bili daljnji rođaci i jako dobri prijatelji već u Drinovcima, a to se prijateljstvo učvrstilo na Širokom Brijegu u školskoj godini 1910./1911. Tada je A. B. Šimić polazio prvi, a Ilija Glavota šesti razred gimnazije.

Osobito je važno istaknuti da je tijekom te školske godine Ilija bio urednik dvaju brojeva časopisa širokobrijeških gimnazijalaca, pod imenom *Ruža*, nakon što je već prethodne godine uredio jedan broj, tako da je već imao uredničkog iskustva. Može se pretpostaviti kako je A. B. Šimić znatizeljno promatrao njegov rad u literarnoj skupini i tijekom uređivanja toga časopisa, pa mu je to moglo biti dobro iskustvo, pouka i jak poticaj da sâm u Zagrebu kao devetnaestogodišnjak pokrene i uređuje časopis *Vijavicu*, prvi od triju svojih časopisa. Zasiurno je Ilija Glavota poticao dvanaestogodišnjeg prijatelja Antuna Šimića na pisanje pjesama, ali ni jedna njegova pjesma nije objavljena u širokobriješkoj *Ruži*.

U četvrtom razredu A. B. Šimić napustio je Franjevačku gimnaziju na Širokom Brijegu te se našao u Mostaru (krajem studenoga 1913.) s prijateljem Ilijom Glavotom, koji je prije toga napustio franjevački novicijat na Humcu, pa je završio VII. i VIII. razred i položio ispit zrelosti u mostarskoj gimnaziji (1914.). A. B. Šimić početkom je 1914. produžio u Vinkovce, gdje je nastavio gimnazijsko školovanje, a Ilija Glavota je od jeseni 1914. bio upisan na uglednome bečkom sveučilištu, gdje je do ljeta 1915. odradio nastavne obveze za prvu godinu studija te položio dva ispita. Međutim, 13. listopada 1915., uzeo je potvrđnicu o napuštanju studija u Beču; A. B. Šimiću se žalio na studijske teškoće, a posebice na čestu glad jer je poticao iz siromašne obitelji, bez oca koji je umro kad je imao samo osam godina. Umro je Ilija Glavota 2. ožujka 1916., u dvadesetpetoj godini života, a kao uzrok smrti u matici pokojnih Rimokatoličke župe Drinovci upisana je sušica (tuberkuloza).

Ta prerana smrt duboko je pogodila A. B. Šimića. Posvećujući *Pjesmu gladi* Iliji Glavoti, precizno je procijenio svojim genijalnim umom da je zapravo pravi uzrok njegove smrti – glad, zato što se njegovo iscrpljeno tijelo nije uspjelo oporaviti nakon izglednjivanja na školovanju u Mo-

staru i Beču. U članku *Proljetne kozerije*, napisanom 12. svibnja 1916., dakle nakon smrti I. Glavote i nakon objavljene *Pjesme gladi*, A. B. Šimić kaže: „Vidim pokojnika i patnika Iliju Glavotu; s kapom pod rukom luta sokacima naokolo, dok mu se s lica ceri glad, moja, tvoja, naša glad, neprežaljeni Ilija.” I stvarno, predosjetio je Šimić tu „moju, tvoju, našu glad” jer u njegovim rodnim Drinovcima, već od sljedeće 1917. pa do 1919., umrlo je od gladi, kako je izrijeком zabilježeno u matici pokojnih u Rimokatoličkoj župi Drinovci, čak osamdeset župljana, i to uglavnom malodobne djece. Takvo stanje bilo je u cijeloj Hercegovini i alarmiralo je sve, a najviše franjevce, na čelu s fra Didakom Buntićem, te su krajem 1917. i tijekom 1918. otpremili oko sedamnaest tisuća hercegovačke djece na dohranu u Slavoniju i Srijem, čime su ih spasili od umiranja zbog gladi. Samo iz Drinovaca je otpremljeno devedeset devetero djece u Sibinj, Babsku, Kukujevece, Tovarnik i Šid. Na to je spomen ova knjiga *Pjesma gladi – život i djelo Ilije Glavote (1891. – 1916.)*.

Kao što je poznato, sličan je uzrok smrti i A. B. Šimića u dvadeset sedmoj godini života. Čini se da je genijalni pjesnik predosjećao da će i sam skončati kao i njegov neprežaljeni prijatelj Ilija Glavota.

Mate Majić, *Drinovačka crkva sa spomenikom Drinovčaninu, biskupu fra Pašku Buconjiću, te spomenicima 1300 godina pokrštenja Hrvata i 1000 godina hrvatskoга kraljevstva* (lijevo) i naslovnica knjige Domagoja Tomasa i Kristine Malbašić, *Pjesma gladi – život i djelo Ilije Glavote (1891. – 1916.)*, Osijek – Grude, 2016. (desno).

Dragi naš Vlado, nedavno je još jedan Tvoj učenik, Petar Majić, napisao knjigu *Drinovci su čuđenje u svijetu* parafrazirajući u naslovu nedaleko poznati stih Tvoga ujaka Antuna Branka Šimića. Vodi on čitatelja po Drinovcima, od jednih do drugih prirodnih ljepota, od jednih do drugih kulturno-civilizacijskih ostavština i dostignuća, od jednih do drugih znamenitosti i fenomena. Ipak, najdojmljivije upućuje na Drinovčane, ljude kao najveće bogatstvo, dakle kao ono što u svijetu izaziva najveće čuđenje. Među takve ljude spadaš i Ti, dragi naš učitelju, nezaboravni nastavnice hrvatskoga jezika i povijesti te uzorno brižni, suosjećajni, izvrsni razredniče, uvijek srdačni susjede i dragi prijatelju.

I na kraju, dragi Vlado, svako dobro i obilje Božjeg blagoslova u budućem životu i radu – najsrdačnije Ti žele Tvoji prvi učenici, osobito naš naraštaj koji je 1968. završio VIII. razred Osnovne škole Antuna Branka i Stanislava Šimića u Drinovcima, a i svi Drinovčani.

Srećko Tomas